

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування Таврійського
державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
Трусової Наталі Вікторівни**

на дисертаційну роботу *Тітова Дениса Васильовича* на тему:
«Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних
громад в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Дисертаційна робота є закінченим науковим дослідженням та присвячена розв'язанню актуальної наукової задачі, спрямованої на пошук напрямків вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад щодо використання бюджетних коштів, соціально-економічного розвитку територій та активізації підприємницької діяльності на селі як основи подолання безробіття.

У дисертації виконано такі завдання:

- розглянути економічний зміст поняття «територіальна громада» та її види;
- виокремити особливості розвитку сільських територіальних громад;
- визначити складові і функції організаційно-економічного механізму як основи сталого і збалансованого розвитку сільських територіальних громад;
- проаналізувати сучасні тенденції та результати впровадження реформи децентралізації;
- оцінити фінансову спроможність об'єднаних територіальних громад;
- визначити ефективність управління розвитком сільських територіальних громад;
- запропонувати заходи поліпшення державного регулювання реформи децентралізації;
- сформулювати модель розвитку сільських територіальних громад в Україні;
- визначити фінансові детермінанти зростання фінансово-економічного потенціалу сільських територіальних громад.

Наукова новизна.

У ході виконання дисертаційної роботи отримано нові результати:
удосконалено:

- економічний зміст поняття «територіальна громада» в основі якого сукупність місцевих жителів, що проживають у межах села, селища чи міста, об'єднані єдиною метою на основі пріоритетних інтересів та визначених потреб сприяти розвитку території, використовуючи і нарощуючи її потенціал завдяки місцевому самоврядуванню як право на самостійне вирішення проблемних питань місцевого значення та виділено суттєві відмінності між територіальними громадами, що дало можливість окреслити проблеми розвитку сільських

територіальних громад (територіальні, інфраструктурні та економічні) в контексті проведеної реформи децентралізації;

- модель розвитку сільських територіальних громад з визначеними складовими, стратегічною ціллю та індикаторами на основі специфічних особливостей їх функціонування на сільських територіях;

- функції організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад (сприяння продовольчій, економічній, екологічній, соціальній та національній безпеці держави; інноваційність розвитку громад і її сприйняття сільськими мешканцями) та науково-теоретичні засади його формування із врахуванням специфіки їх функціонування й негативних тенденцій соціально-економічного розвитку сільських територій (серед яких: пасивне ставлення сільських мешканців до розвитку території; недовіра селян до державних та місцевих органів влади), що дозволить зосередити увагу держави по запровадженню заходів його вдосконалення;

дістали подальший розвиток:

- визначення складових організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад, які слід сприймати взаємопов'язаними та взаємодоповнювальними один одного, використання яких на принципах сталого і збалансованого розвитку сільської економіки матиме більший ефект для розвитку сільських територій;

- оцінка стану та тенденцій реформи децентралізації в контексті розвитку сільських територіальних громад, що передбачає вплив на структуру формування місцевих бюджетів та підвищення якості життя сільських мешканців;

- визначення потенціалу сільських територіальних громад шляхом використання системи показників ефективності управління, застосування комплексного й системного підходу до формування джерел фінансового забезпечення їх розвитку;

- використання моделей кореляційно-регресійного аналізу для встановлення наслідкових зв'язків між утворюючими факторами й тенденціями розвитку досліджуваної результативної ознаки та методу порівняльного аналізу середовища функціонування (АСФ), оснований на принципах лінійного програмування, для оцінки ефективності управління в сільських територіальних громадах;

- проведення соціологічного дослідження (методом опитування) з метою уточнення існуючих проблем розвитку сільських територіальних громад і територій та надання конкретних пропозицій по їх вирішенню;

- вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад через пропозиції щодо нарощення їх фінансово-економічного потенціалу, поліпшення державного регулювання та удосконалення управління їх розвитком, що дасть можливість покращити індикатори результативності реформи децентралізації та сприяти забезпеченню пріоритетних інтересів як сільських територіальних громад так і держави в цілому.

Обґрунтованість та вірогідність наукових результатів забезпечується коректністю постановки завдань, застосуванням теоретичного узагальнення, логіки, аналізу, синтезу та статистичних методів дослідження.

Значення результатів для науки та практики.

Особливе місце автором приділяється розгляду територіальної громади як суб'єкта реформи децентралізації, особливостей сільських територіальних громад та складових організаційно-економічного механізму їх розвитку, зокрема ним було визначено суттєві відмінності між територіальними громадами різних рівнів.

В роботі були визначені переваги та недоліки проведення реформи децентралізації та доповнені автором основні ризики й загрози економічного розвитку сільських територіальних громад.

Заслуговує на увагу пропозиція щодо створення Центру розвитку територіальних громад та сільських територій, на який би покладалися обов'язки по розробці економічно обґрунтованих стратегій розвитку громади, а також контроль за їх виконанням.

Значну увагу автором було приділено оцінці ефективності управління розвитком сільських територіальних громад, для її проведення було використано методи порівняльного аналізу середовища функціонування (АСФ), оснований на принципах лінійного програмування, що дало змогу в подальшому сформуванню базову модель розвитку сільських територіальних громад з визначеними складовими, стратегічною ціллю та відповідними індикаторами підвищення ефективності громади. Дана модель може практично імплементуватися в процес розробки стратегій розвитку громад.

Також в роботі були наведені пропозиції щодо підвищення ефективності організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад за трьома напрямками: нарощення фінансово-економічного потенціалу громади, поліпшення державного регулювання їх розвитку та удосконалення управління розвитком сільських територіальних громад.

Здобувачем обґрунтовано необхідність використання на рівні сільських територіальних громад інноваційних підходів до розвитку сільських територій та дієвих фінансових інструментів (ДПП, грантові інструменти тощо) зростання їх фінансово-економічного потенціалу, що дасть можливість вирішувати питання місцевого значення через залучення інвестиційних ресурсів з різноманітних джерел та розширити дохідну базу для бюджетів громад.

Практична цінність результатів дослідження визначається пропозиціями й рекомендаціями щодо покращення діяльності сільських територіальних громад та вдосконалення організаційно-економічного механізму їх розвитку.

Результати дисертаційного дослідження прийняті до використання в практичну діяльність: Вінницького відділення Укрдержфонду підтримки фермерських господарств (довідка №53-02/28 від 13.06.2022 р.); фермерського господарства «Ірина-О.Т» Хмільницького району Вінницької області (довідка №42/5 від 30.05.2022 р.); фермерського господарства «РІА»

Шаргородського району Вінницької області (довідка №128 від 22 грудня 2021 р.); впровадження в навчальний процес Вінницького національного аграрного університету (довідка №01.1-60-1534 від 02 жовтня 2020 р.).

Публікація основних результатів роботи, їх апробація.

Основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи неодноразово доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня. Всього за темою дисертаційної роботи «Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні» опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 9,24 умовн. друк. арк. (власний доробок автора 5,9 умовн. друк. арк.) у тому числі 1 стаття у наукометричних базах Scopus – 1,65 умовн. друк. арк.; 4 статті у наукових фахових видання України, включених до міжнародних наукометричних баз – 2,51 умовн. друк. арк.; 1 стаття у монографіях іноземною мовою у зарубіжних виданнях – 1,05 умовн. друк. арк.; 4 статті у наукових працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 3,02 умовн. друк. арк.; 6 публікацій у інших виданнях – 1,01 умовн. друк. арк.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

1) В дисертації (розділ 1, с. 32) здобувачем зроблено висновки, що, незважаючи на децентралізаційні зміни, в Україні залишаються актуальними питання щодо самостійності місцевих органів влади в реалізації власної політики, можливостей нарощення фінансового потенціалу, створення сприятливого клімату на рівні регіонів. Тобто, на думку здобувача, не вирішеними залишаються питання надмірної централізації фінансових ресурсів, напрямкам подолання яких слід було більше уваги приділити в заключному третьому розділі, оскільки це має вагомим значення, зокрема для розвитку сільських територіальних громад на перспективу.

2) Враховуючи пріоритетні інтереси держави (додаток К) важливим кроком у підвищенні активності сільського населення до розвитку громади є мотивованість через державне стимулювання ефективно діючих сільських територіальних громад (с. 168). До кінця не зрозумілим є механізм стимулювання таких громад, що вимагає більш чіткого пояснення такої пропозиції здобувача.

3) Здобувачем в роботі зазначається, що особливістю проведеної реформи децентралізації є можливості створених територіальних громад укладати договори про співробітництво. В дисертації здобувач аналізує в цілому по Україні використання такого інструменту (с. 89-90), однак робота значно виграла, якби були наведені приклади такого співробітництва досліджуваних громад Вінницької області як одного із важливих інструментів вирішення проблемних питань місцевого значення.

4) Погоджуємось з підходами щодо того, що розробка програм та стратегій розвитку сільських територіальних громад має опиратися на реальні показники та можливості зростання фінансового потенціалу. Виникає питання що вкладає здобувач в поняття «фінансовий потенціал» і яким чином

формування спільного бюджету об'єднаних територіальних громад дасть змогу збільшити фінансовий потенціал територій (с. 39).

Загальний висновок. Дисертація на тему: «Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні» є завершеною науковою роботою, має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівень, послідовне та логічне представлення матеріалу. Вказані зауваження не знижують в цілому якість наукових досліджень та отриманих результатів.

За структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам наказу МОН від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам освітньо-наукової програми «Економіка», яку успішно завершив здобувач та вимогам п. 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. №44, а її автор Тітов Денис Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
кафедри фінансів, обліку та
оподаткування Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

Наталія ТРУСОВА

Підпис д.е.н., професора Н. В. Трусової засвідчую:

Начальник відділу кадрів
Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

Катерина ГАНЧУК